

XVIII ҒАСЫР ОРТА

~~ҒАСЫ~~ МЕН XX

ҒАСЫР

БАСЫНДАҒЫ

ҚАЗАҚ

МӘДЕНИЕТІ

XVIII-XX ғғ. Бас кезіндегі Қазақстан Мәдениеті

Бір жағынан қазақ қоғамының дәстүрлі негіздерінің талқандалуы және екінші жағынан жаңа қоғамдық-экономикалық қатынастардың қабылдануы адамдар қызметінің бұрын белгісіз түрлерін өмірге алып келді. Қазақстан Ресейдің Англияның, Францияның және басқа мемлекеттердің мүдделері түйіскен жерінде қалған. Сөйтіп өлкені өнеркәсіптік – көліктік, саудалық және басқа тұрғыдан игеру ийтарлықтай тездетілген жағдайда ғылым, техника мәдениет жетістіктерін кім ертерек меңгерсе сол халықтың тарихы болашағы жарқын болатындығын түсінушілік қоғадық санада берік орнатты.

Қазақ халқының XVIII ғасырдағы мәдениеті өткен дәуірдің мәдениетімен, оның озық дәстүрлерімен сабақтасқан байланыста болды. Сонымен қатар бұл кезде онда жаңа құбылыстар да бой көрсетті. Халықтық мәдениет пен феодал - байлар мәдениеті арасындағы қайшылық айқынырақ білінді, рас, ол әлеуметтік-экономикалық жағынан неғұрлым дамыған мемлекеттер мәдениетіндегідей онша айқын көрінетін нысандар ала қойған жоқ еді. XVIII ғасырға дейін қазақ ақындарының есімдері, олардың әрқайсысының

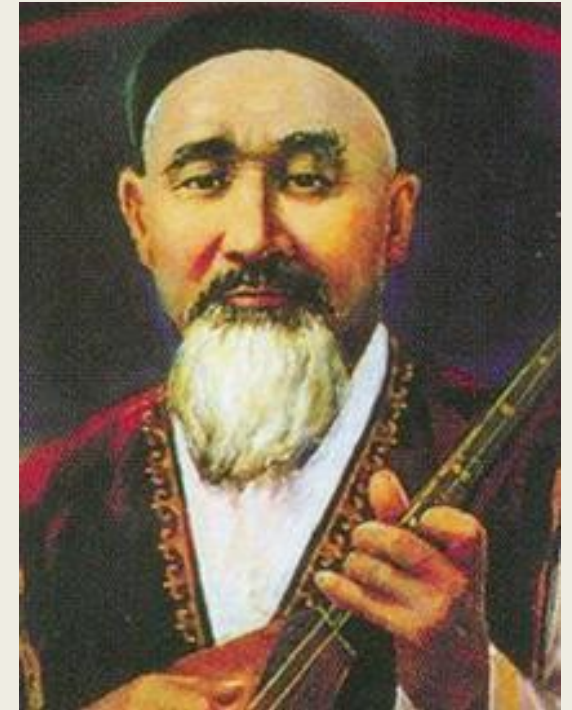
XVIII ғасырдағы халық ауыз әдебиеті шығармашылығының көрнекті өкілдері

Ақтамберлі жырау

Шал ақын

Бұқар жырау

XX ғасыр мәдениеті

Адамзат тарихында XX ғасыр мәдениетінің алатын орны ерекше. Өйткені, бұл кезең тарихи оқиғаларға, қантөгіс соғыстарға, сан-қилы дағдарыстарға толы сындарлы заман болды. Ғылым мен техниканың қарышты қадамы, жарқын болашаққа деген сенім өркениетті дамыған елдерде біртұтас жалпы адамзаттық мәдениеттің дамып, қалыптасуына әсерін тигізбей қойған жоқ. Ғасыр аяғында планетамызда парасаттылық пен ізгіліктің кеңінен өріс алуы жалпы адамзаттық мәдениеттің дамуына және оның ұлттық түрлерінің нәрленуіне, олардың өзара қарым-қатынастарының жаңа арнаға түсуіне ерекше әсер етті. Қазақ мәдениеті XX ғасырды әрі үмітпен, әрі түңілумен қарсы алды. Дүниежүзілік техникалық және демократиялық прогресс Азия орталығына да жете бастады.

Аты-жөні	өмір сүрді	Туған жері	шығармалары	
Үкілі Ыбырай Сандыбай ұлы	1896-1930ж	Көкшетау облысы	әндері: «Гакку», «Жиырма бес»,» Көкше» т.б	
Дина Кенже қызы Нұрпейісова	1861-1955ж	Батыс Қаз обл. Жаңа қала ауд	Күйлері: «Бұлбұл» «Байжұма» «Жеңіс» т. б	Халық артисі
Естай Беркімбай ұлы	1868-1943ж	Павлодар обл. Екібастұз ауд	әндері: «Құсни- Қорлан», «Хорлан» «Майда Қоңыр» т.б	
Балуан Шолақ (Нұрмұхамбет Баймырза ұлы)	1864-1919ж	Ақмола обл . Еңбекшілдер ауд	әндері: «Ғалия» «Көкшетау» «Желдірме» т.б	Атақты палуан, далалық цирк өнерінің негізін салушы.
Қали Байжанов	1877-1966ж	Павлодар обл. Баянауыл ауд	Қазақ халық әншісі	
Кенен әзірбаев	1884-1976ж	Жамбыл обл. Қордай ауд	«Ой Жайлау» «Көк шолақ»» «Бозторғай» т.б әндер	150 ге жуық әні бар
Мәриям Жагор қызы	1887-1950ж	Ақмола обл. Қорғалжын ауд	«Дудар-ай»	Қазақ жігіті Дүйсенге арнап жазылған
Әміре Қашаубаев	1888-1934ж	Шығыс Қаз. Абай ауд	1921ж Парижде бүкіл д.ж фестивалінде 2- орын алған әнші, ұлттық театр өнерінің негізін қалаушы	
Майра Уәли қызы Шамсутдинова	1896-1929ж	Павлодар	«Майра» «Бақша» «Ертіс» т.б әндері	Кәзір Майра атында әншілер байқауы өтеді

Абайдан басталған қазақ мәдениеті

Абайдан басталған қазақ мәдениетіндегі тың сарын XX ғасырдың бас кезінде ары қарай жалғасты. 1909 жылы Абай Құнанбайұлының шығармалар жинағы ресми баспадан шықты.

Демократиялық бағытта дами бастаған С. Торайғыров, С.Дөнентаев, Т.Ізтілеуов, М. Көпеев және т.б. Мұрасы шығыс әдебиетінен ерекше орын алды. С.Торайғыровтың “Шәкірт ойы”, “Алты аяқ”, “Бір адамға”, “Адасқан өмір” шығармаларында қазақ ауылының өміріндегі өзгерістер сипатталады. Б.Майлиннің “Шұғаның белгісі”, С.Көбеевтің “Қамар сұлуы” халық арасына кең тарады. А. Байтұрсыновтың “Қазақ қалпы”, “Қазақ салты”, “Жиған-терген” өлеңдері қазақ халқын саяси оятуға арналған.

XX ғасырдың басындағы қазақ музыкасы

XX ғасыр басындағы халық мәдениетіндегі жан-жақты дамыған сала—музыкалық мәдениет. Қазақ музыкасын дамытуға үлес қосқандар: Кенен Әзірбаев, Балуан Шолақ, Дина Нүрпейісова, Ыбырай Сандыбаев, Сүгір, қазақтың бұлбұлы Майра Шамсутдинова, Қали Байжанов, Манарбек Ержанов, Әміре Қашаубаев, т.б.

Естайдың “Майдақоңыры”, Динаның “Көңіл ашары” мен “Әскерге алу” күйлері шықты. Үкілі Ыбырайдың “Гәкку” әні сүйіспеншіліктің өзіндік әнұранына айналды. Мұхиттың “Зәуреші” нағыз “Реквием” саналды.(А.Жұбановтың сипаттамасы). Абай мен Мұсаның әндері еуропалық музыкалық мәдениет элементтеріне бай екендігімен ерекшеленеді.

НАЗАРЛАРЫҢЫЗ
А РАХМЕТ